Laimutė Valatkienė

MAUDŽIORŲ PLOKŠTINIS KAPINYNAS

Telšių kraštotyros muziejus 1984 m. tęsė plokštinio kapinyno Maudžioruose (Kelmės raj.) tyrinėjimus (apie ankstesnių metų tyrinėjimų rezultatus žr.: ATL 1982 ir 1983 metais. V., 1984, p. 104-106). Šis paminklas yra 3 km į PR nuo Šatrijos kalno, kairiajame Ušnos upelio krante, prie kelio Gaulėnai-Užventis.

1984 m. bandyta pasiekti R kapinyno kraštą. Į R nuo viešKelio buvo ištirtas 90 m^2 plotas, rasti 25 kapai. Didžioji kapų dalis apardyta. Daugiau rasta vyrų ir vaikų kapų (7 ir 5), moterų tik 3, likusių 8 kapų mirusiųjų lytis nenustatyta.

Kapai aptikti 25-70 cm gylyje. Tyrinėjant išaiškėjo tik duobių dugno dydžiai. Vyrų kapų duobių ilgis nuo 215 iki 240 cm, moterų - nuo 180 cm iki 230 cm, vaikų - nuo 53 iki 135 cm. Vyrų ir moterų kapų duobių plotis mažai skiriasi, vyrauja 70-78 cm pločio duobės. Tirtame plote išryškėjo 2 kapų eilės, einančios PR-ŠV kryptimi.

Daugumos kapų duobėse buvo pastebėta degėsių, smulkių anglių. Daugiau kaip pusėje kapų rasta akmenų. Kapuose Nr. 326-329 išryškėjo tarsi akmenų sienelės - eilės.

Mirusieji laidoti skobtiniuose karstuose, aukštielninki, ištiesti. Vyrai orientuoti galvomis į ŠR, išskyrus kapus Nr. 316 (į PR) ir Nr. 332 (į Š). Moterys orientuotos galvomis tik į PV. Vaikų kapuose kryptis įvairi, vyrauja PV ir Š-ŠR kryptys.

Prie griaučių rasta darbo įrankių, ginklų, papuošalų, iš viso 95 radiniai. Dalį jų (18) sudarė atsitiktiniai, kitą dalį - išlikę jų fragmentai. Nesuardytuose vyrų kapuose ietigaliai gulėjo ir vienoje, ir kitoje galvos pusėje, bet kiek daugiau - kairėje. Visi jie - įmoviniai. Į kapą dėta po 1-2, o Nr. 331 buvo įdėti 3 ietigaliai. Iš viso kapuose buvo rasta 13 įmovinių ietigalių, daugiausia karklo lapo pavidalo plunksna.

Ginklus papildo 3 platieji kovos peiliai - kalavijai. Dviem atvejais jie gulėjo skersai šlaunikaulių, vienu - ant dubens kaulų, visų rankena dešinėje. Keturiuose vyrų kapuose rasti pentinai ir jų dirželių liekanos. Pastarieji odiniai, puošti žalvario spurgeliais. Pentinai buvę geležiniai, jie stipriai apnykę, beišlikę tik fragmentai.

Darbo įrankių aptikta tik yla ir peiliukas liesia nugarėle. Pastarasis buvo rastas atsitiktinai.

Papuošalų buvo daugiau. Antkaklių rasta 3, jos žalvarinės, visos tordiruotais šonais, užsibaigiančios kilpele ir kabliuku. Kapo Nr. 333 antkaklės galo kilpelė buvo išplota, o kabliukas kūgelio formos. Antkaklės buvo rastos vaikų ir vyro kape. Segių grupė įvairesnė. Jų iš viso rasta 4. Dvi iš jų - lankinės aguoniniais galais, rastos vyro ir vaiko kapuose (Nr. 333, 334). Kitos dvi segės rastos atsitiktinai: viena jų pasaginė cilindriniais galais, kita miniatiūrinė, ovali, uždara, išlenkta iš apvalios žalvarinės vielos.

Iš papuošalų daugiausia buvo smeigtukų - 10. Iš jų tik 1 žalvarinis žiedine galvute, rastas atsitiktinai. Likusieji geležiniai-lazdeliniai. Jų kapuose rasta tik 3, kiti atsitiktiniai. Dviejų geležinių smeigtukų galvutės ir dalis adatos apvyti plona žalvario vielute.

Kaklo vėrinių liekanų aptikta 7 kapuose. Jie sudaryti iš žalvario įvijėlių, grandelių ir trumpų grandinėlių fragmentų, o į 2 įverta dar po gintaro karoliuką. Šie papuošalai rasti vyrų ir vaikų kapuose.

Žalvarinių apyrankių rasta 11; iš jų 7 įvijinės, 3 užkeistais galais ir 1 sulenkta iš nulaužto antkaklės galo su kilpele. Pastaroji rasta vaiko kape Nr. 334, padaryta iš to pat kapo antkaklės. Apyrankių daugiausia rasta vyrų ir vaikų kapuose.

Žalvarinių žiedų rasta tik 2 vyrų ir vaiko kapuose. Jie gaminti tik įkapėms - padaryti iš grubiai sulaužytos juostelės, išlenkti netaisyklingu lankeliu.

Iš visų 1984 m. ištirtų kapų kiek gausesnėmis ir puošnesnėmis įkapėmis pasižymi tik kapai Nr. 333 ir 334.

1984 m. ištirtoji kapinyno dalis datuojama VIII-IX a. Laidosena - būdinga žemaičiams, bet yra radinių, būdingų ir kaimynams kuršiams bei žiemgaliams.

Algirdas Varnas

LAISTŲ PLOKŠTINIS KAPINYNAS

Kapinynas yra Klaipėdos raj., Laistų kaime, 300 m į R nuo Laistų piliakalnio. Tai 80x40 m dydžio ovali kalvelė, pailga Š-P kryptimi. Kalvelę iš PR, P ir PV supa pelkėti laukai. P jos gale yra apleistos kapinaitės, o Š galas remiasi į gerokai aukštesnę R-V kryptimi pailgą kalvą, kurios V gale yra Laistų piliakalnis.

1984 m. MAII ekspedicija, tyrusi Laistų piliakalnio gyvenvietę, atliko žvalgomuosius kapinyno kasinėjimus. ŠR kapinyno dalyje ištirtas 100 m^2 plotas, t.y. padarytas 30 m ilgio pjūvis skersai kalvelę, nuo jos ŠR šlaito iki vidurio.

Aptikta 16 kapų duobių ir surinkta 40 dirbinių. Duobių kontūrai išsiskyrė tuoj po ariamosios žemės sluoksniu, 30-40 cm gylyje. Duobės stačiakampės užapvalintais kampais 2,3-3 m ilgio ir 0,7-1,2 m pločio, orientuotos Š-P arba artima jiems kryptimi, stačiais kraštais arba dugno link kiek siaurėjančios. Dugnai lygūs, pasiekti 10-60 cm gylyje (matuojant nuo kontūro išsiskyrimo lygio). Duobės užpildytos pilka smėlinga permaišyta žeme, kurioje kur-ne-kur buvo pavienių nedidelių angliukų bei smulkių degėsių. Kai kurių duobių sampile išsiskyrė juodos žemės beformiai gurvuoliai. Bent kiek sveikesnių griaučių nerasta, tik kapų duobėse Nr. 1, 3, 4, 12, 15, 16 įvairiame gylyje rasta po kelis su-